

EĞİTİM FAKÜLTESİ SON SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
KAYNAŞTIRMA/BÜTÜNLEŞTİRME YOLUYLA EĞİTİM GÖREN ENGELLİ
ÖĞRENCİLERLE ÇALIŞMAYA DAİR HAZIRBULUNUŞLUKLARI ANKET RAPORU

Bu rapor Eğitimde Görme Engelliler Derneği tarafından “Eğitim Fakültesi Son Sınıf Öğrencilerinin Kaynaştırma/Bütünleştirme Yoluyla Eğitimde Engelli Öğrencilerle Çalışmaya Dair Hazırbulunuşlukları” başlığında geliştirilip uygulanan anketin sonuçlarını değerlendirmek amacıyla oluşturulmuştur. EGED hak temelli eğitim politika ve uygulamaları için eğitimin her paydaşı ile teması önceller. Değişim için değişim arzulanan alandaki her öznenin ihtiyaç ve deneyimlerini önemser. Engellilerle çalışan uzmanların sunduğu hizmette; engelliliğe bakışı, hak temelli yaklaşımla tanışıklığı, engelli kişilerle teması ve çalıştığı alana ilişkin aldığı eğitimin bu konuda sunduğu bilgi, deneyim ve yaklaşım alanı, verilen hizmetin engelli kişiler açısından “zarar vererek veya hiçbir etkiye sahip olmayıp bir hak ihlaline mi dönüştüğü yoksa engelli kişinin bu hizmet alanına erişimini mi sağladığı” gibi önemli bir skalada anlam bulur. Kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi içinde öğretmenlere ilişkin hak temellilik çerçevesindeki veriler oldukça sınırlıdır. EGED Eğitim Komisyonu bünyesinde oluşturulan ekip ise genel eğitim okullarında eğitim gören öğrencilerle çalışacak eğitim fakültesi öğrencilerinin hazırbulunuşluklarını; pandemiden bağımsız, pandemi başladıktan sonra pandeminin etkileriyle, bir yandan pandeminin gölgesinde ve pandemi koşullarının değişkenlik gösterip ortadan kalktığı günlerde araştırıp elde ettiği sonuçları yaygınlaştırma üzerine çalışmıştır. Çalışma ekibi; Bekir Boztaş (özel eğitim öğretmeni), Oğuz Akkaya (psikolojik Danışman), Özlem Erten Yeter (müzik öğretmeni), Pınar Göcen (Türkçe öğretmeni), Şeyma Büyükurvay Şatay (psikolojik danışman), Ziya Yalvaç’tan (psikolojik danışman) oluşmuştur.

Hazırlayanlar: Canan Çam Yücel, Şeyma Büyükurvay Şatay

Düzenleyen: Emre Taşgın

Ocak,2023

İçindekiler

GİRİŞ	3
Raporda Geçen “Engelli” Kavramına Bakış	5
Yöntem.....	6
BULGULAR	7
TARTIŞMA VE SONUÇ	21
ÖNERİLER.....	23
KAYNAKÇA	24

GİRİŞ

Bu raporda “Eğitim Fakültesi Son Sınıf Öğrencilerinin kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim gören Engelli Öğrencilerle Çalışmaya Dair Hazırbulunuşlukları Anketi”nden elde edilen veriler ortaya konacak ve anketin bulguları tartışılacaktır.

Kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim; engelli çocukların hem akranlarıyla aynı eğitim ortamında eğitim almalarını sağlamak hem de sosyal gelişim alanı başta olmak üzere akademik, duygusal, zihinsel, bedensel gelişim alanlarında becerilerini desteklemek amacıyla uygulamaya konmuştur. Son yıllarda Türkiye’de kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine dahil olan çocukların sayısında artış gözlenmektedir. Özel eğitim okullarında, özel eğitim sınıflarında ve kaynaştırma sınıflarında örgün eğitim alan öğrenci sayıları karşılaştırıldığında, toplamda eğitim almakta olan öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun kaynaştırma sınıflarında eğitim aldıkları görülmektedir (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Ekim 2022).

Tablo 1.1. Özel eğitim kurumlarında örgün eğitim alan öğrencilerin yıllara göre dağılımı

Öğrenci Sayısı				
Yıllar	Özel Eğitim Okullarında	Özel Eğitim Sınıflarında	Kaynaştırma Eğitiminde	Toplam
2021-2022	60.162	55.175	357.319	472.686
2020-2021	56.741	49.194	319.881	425.816
2019-2020	55.588	51.886	318.300	425.774
2018-2019	53.814	49.304	295.697	398.815
2017-2018	50.025	45.815	257.770	353.610
2016-2017	48.212	42.900	242.486	333.598
2015-2016	49.206	36.742	202.541	288.489
2014-2015	43.796	32.265	183.221	259.282
2013-2014	40.505	29.094	173.117	242.716
2012-2013	33.877	25.477	161.295	220.649
2011-2012	42.896	20.968	148.753	212.617
2010-2011	40.189	18.576	93.000	151.765
2009-2010	36.599	15.712	76.204	128.515
2008-2009	30.671	13.015	70.685	114.371
2007-2008	28.252	9.252	58.504	96.008

2006–2007	27.439	9.643	55.096	92.178
2005–2006	25.238	8.921	45.532	79.691
2004–2005	22.082	8.130	42.225	72.437
2003–2004	19.895	7.405	35.625	62.925
2002–2003	17.988	6.912	31.708	56.608
2001–2002	17.320	6.912	29.074	53.306

Özel eğitim kurumlarında örgün eğitim alan öğrencilerin yıllara göre dağılımı Tablo 1.1’de gösterilmiştir. Özel eğitim okullarında, özel eğitim sınıflarında ve kaynaştırma eğitiminde olan öğrencilerin sayıları karşılaştırıldığında kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine dahil olan engelli öğrencilerin yıldan yıla arttığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla genel eğitim veren okullarda çalışan öğretmenlerin ve eğitim fakültesi son sınıfta okuyan öğrencilerin engelli öğrencilerle çalışmaya dair hazırbulunuşlukları açısından ihtiyaçları daha görünür hale gelmiştir. Bu konu engelli öğrencilerin eğitim hakkına erişmesindeki fırsat eşitliği gereği açısından da önemlidir. Böylece araştırmanın konusu, “öğretmen adaylarının engelli öğrencilerle çalışmaya dair hazırbulunuşlukları” olarak belirlenmiştir. Bu araştırma ile farklı üniversitelerin eğitim fakültelerinde farklı branşlarda eğitim almakta olan öğretmen adaylarının engelli öğrencilerle çalışmaya dair hazırbulunuşlukları birçok boyutuyla ele alınmaya çalışılmıştır. Ancak araştırmaya “psikolojik danışma ve rehberlik” ile “özel eğitim öğretmenliği” programları, çalışma süreçlerindeki ve çalıştıkları öğrenci kitlesindeki farklılıklar nedeniyle dahil edilmemiştir.

Bu araştırmadan elde edilecek verilerin, hem üniversitelerin eğitim fakültelerinde eğitim almakta olan öğretmen adaylarına hem de kaynaştırma/bütünleştirme konusunda gelecekte yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu araştırma;

- 2019-2020 eğitim- öğretim yılı ile,
- Seçilen örneklem bakımından; anketin ulaştırıldığı 100 kişi ile,
- Uygulanan veri toplama araçları (araştırmacılar tarafından hazırlanan anket) ile,
- Örnekleme yer alan katılımcıların verdikleri cevaplar ile sınırlıdır.

Raporda Geçen “Engelli” Kavramına Bakış

5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun’un 3. maddesinde 2014 yılında yapılan değişiklikle engelli kavramının; “fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyuşsal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen birey” olarak tanımlandığı görülmektedir (RG:07.07.2005-25868, m. 3). Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme’nin 1. maddesi engelli kavramının tanımına ayrılmış ve engelli; “diğer bireylerle eşit koşullar altında topluma tam ve etkin bir şekilde katılımlarının önünde engel teşkil eden uzun süreli fiziksel, zihinsel, düşünsel ya da algısal bozukluğu bulunan kişiler” olarak tanımlanmıştır (RG:14.07.2009-27288, m. 1). İşlevsellik, Yeti Yitimi ve Sağlığın Uluslararası Sınıflandırması (ICF), Dünya Engellilik Raporu’nun kavramsal çerçevesi olarak benimsenmekte olup engelliliği; sakatlık, işlevsel sınırlılık ve katılım kısıtlılığı için şemsiye bir terim olarak kullanılmaktadır. “Yetersiz politikalar ve standartlar, olumsuz tavırlar, yeterli hizmet sağlanmaması, hizmet iletimi sorunları, yetersiz finansman, yetersiz erişilebilirlik, danışma ve katılım yetersizliği ile veri ve bulgu yetersizliği”, ICF ve Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme kriterlerine göre çevrenin engelli bireylerin katılımını kısıtlayan yaygın engelleyici faktörlerdir (Dünya Sağlık Örgütü, 2011).

3 Mayıs 2013 tarih ve 28636 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan kanunla, engelli bireylere yönelik daha önce kullanılan farklı ibareler değiştirilmiş olup yasal mevzuatta “engelli” ibaresinin kullanımı zorunlu hale getirilmiştir (RG:03.05.2013-28636). Bu raporda “engellilik” kavramı: bireyden kaynaklanan ve salt bireyi ilgilendiren değil, bireyin sahip olduğu özellikleri kapsamayan koşul ve tutumlardan kaynaklanan bir olgu olarak benimsenmiştir. Yasal mevzuatta da aynı şekilde kullanıldığından bu raporda “engelli” kavramı kullanılmıştır.

Yöntem

Anketi EGED Eğitim Komisyonu bünyesinde oluşturulan görme engelli 3 psikolojik danışman, bir özel eğitim öğretmeni, bir müzik öğretmeni ve bir Türkçe öğretmenin bulunduğu çalışma ekibi geliştirmiştir. Ekip; kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi içindeki kişisel deneyimleri, mesleki deneyimleri, gözlemleri; EGED'e farklı toplantı, etkinlik veya iletişim kanallarından ulaşan dönütler ve sivil toplum alanındaki paydaşlarla iletişimle elde edilen dönütlerden toplanan "öğretmenlerin engelli öğrenci ile çalışma durumundaki ihtiyaçları" problem alanı olarak belirlemiştir. Ekip 2019 yılı Kasım ayında çalışmaya başlamış ancak süreç devam ederken Covid19 pandemisinin başlaması nedeniyle problemin yönü ve çalışmanın içeriği, pandemi sürecindeki kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim ve pandemi sürecinde eğitim fakültesi 4. sınıf öğrencisi olma deneyimlerinden yola çıkılması şeklinde güncellenmiştir. Alandaki aktivist, akademisyen ve eğitim fakültesi son sınıf öğrencilerinin görüşleri dikkate alınarak ankete son şekli verilmiştir. Anket, planlandığı üzere içinde bulunulan yılın bahar döneminin sonlarına denk gelen 08.06.2020 tarihinden itibaren iki ay süre ile yaygınlaştırılmıştır. Anket, çevrimiçi yollardan eğitim fakültesi akademisyenlerine yaygınlaştırmaları amacıyla ulaştırılmış ve akademisyenler aracılığıyla da örnekleme yer alan eğitim fakültesi 4. sınıf öğrencilerine ulaştırılmıştır. Anket sonuçları aynı ekip tarafından değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

BULGULAR

2019-2020 eğitim-öğretim yılı bahar döneminin sonunda yaygınlaştırılan “Eğitim Fakültesi Son Sınıf Öğrencilerinin Kaynaştırma/Bütünleştirme Yoluyla Eğitim Gören Engelli Öğrencilerle Çalışmaya Dair Hazırbulunuşlukları Anketi”ne 100 kişi katılmıştır. Katılımcılar, okullarının bulunduğu şehir açısından 30 ile dağılmış olup tüm bölgelerden katılımcı bulunmaktadır. Ancak katılımcıların %84’ü Marmara, İç Anadolu ve Akdeniz bölgelerindedir. Katılımcıların yaş aralıklarına ilişkin veriler Tablo 1.2’de gösterilmiştir:

Tablo 1.2 Katılımcıların yaşlarına göre dağılımı

Ortalama Yaş	Maksimum Yaş	Minimum Yaş
22,5	29	20

Tablo 1.2’de de görülebileceği üzere katılımcılar 20-29 yaş aralığında olup yaş ortalamaları 22,5’tir. Cinsiyet dağılımına ilişkin veriler Tablo 1.3’te gösterilmiştir:

Tablo 1.3: Katılımcıların cinsiyetlerine göre dağılımı

Toplam Katılımcı	Kadın Katılımcı	Erkek Katılımcı
100	90	10

Tablo 1.3’e göre cinsiyet dağılımı 90 kadın, 10 erkek şeklindedir. Katılımcıların öğrenim gördükleri bölümlere ilişkin veriler Tablo 1.4’te gösterilmiştir:

Tablo 1.4: Bölümlere göre katılım sayıları

Fen Bilgisi Öğretmeni	10
İlköğretim Matematik Öğretmeni	22
Sınıf Öğretmeni	50
İngilizce Öğretmeni	3
Almanca Öğretmeni	6
Türkçe Öğretmeni	6
Okul Öncesi Öğretmeni	3
Toplam	100

Tablo 1.4'e göre katılımcılar üniversitelerin Eğitim Fakültelerindeki 7 farklı bölümden olup dağılım şu şekildedir: Fen Bilgisi Öğretmenliği 10, İlköğretim Matematik Öğretmenliği 22, Sınıf Öğretmenliği 50, İngilizce Öğretmenliği 3, Almanca Öğretmenliği 6, Türkçe Öğretmenliği 6 ve Okul Öncesi Öğretmenliği 3'tür. Katılımcıların staj deneyimlerini nasıl aldıklarına ilişkin veriler Tablo 1.5'te gösterilmiştir:

Tablo 1.5: Katılımcıların staj durumu

Tamamen Uzaktan	76
Kısmen Uzaktan, Kısmen Yüz yüze	23
Tamamen Yüz Yüze	1

Tablo 1.5'te de görüleceği üzere, Katılımcıların staj deneyimi içeren derslerine ilişkin dağılımları “tamamen uzaktan” 76, “kısmen uzaktan, kısmen yüz yüze” 23 ve “tamamen yüz yüze” 1 şeklindedir. Derslerdeki teorik kazanımların engelliliği kapsayıp kapsamadığına ilişkin veriler Tablo 1.6'da gösterilmiştir:

Tablo 1.6: Derslerdeki teorik kazanımların engelliliği de kapsıyordu. (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz.)

Hiçbir derste engelliğe dair kazanım edinmeyenler	33
Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı dersi	24
Öğretim ilke ve yöntemleri dersi	20
Öğrenme psikolojisi dersi	22
Sınıf yönetimi dersi	30
Ölçme ve değerlendirme dersi	9
Program geliştirme dersi	14
Özel Eğitim- Kaynaştırma	15

“Derslerdeki teorik kazanımların engelliliği de kapsıyordu” maddesi değerlendirildiğinde; katılımcıların 33'ü “hiçbiri”, 24'ü “Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı”, 20'si “Öğretim İlke ve Yöntemleri”, 22'si “Öğrenme Psikolojisi”, 30'u “Sınıf

Yönetimi”, 9’u “Ölçme ve Değerlendirme”, 14’ü “Program Geliştirme” ve 15’i “Özel Eğitim/Kaynaştırma” dersi seçeneklerini işaretlemiştir. Katılımcıların engellilerin eğitimine ilişkin ders alıp almadıklarına ilişkin veriler Tablo 1.7’de gösterilmiştir:

Tablo 1.7: Engelli öğrencilerin eğitimine ilişkin seçmeli bir ders (işaret dili, Braille, yardımcı teknolojiler gibi) aldıysanız hangi ders olduğunu yazınız (almadıysanız “1” yazınız)

Hiçbir Ders Almayanlar	En Az Bir Ders Alanlar
86	14

Engellilerin eğitimine dair seçmeli bir ders (işaret dili, Braille, yardımcı teknolojiler gibi) alınıp alınmadığına ilişkin maddede 86 katılımcı hiçbir ders almadığını belirtirken 14 katılımcı en az 1 ders aldığını belirtmiştir. Alınan derslerdeki pratik kazanımların yeterli olup olmadığına ilişkin katılımcı görüşlerini içeren veriler Tablo 1.8’de gösterilmiştir:

Tablo 1.8: Engelli öğrencilerin eğitimine ilişkin aldığımız derslerdeki pratik kazanımların yeterli olduğunu düşünüyorum.

Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
4	22	47	27

“Engelli öğrencilerin eğitimine ilişkin aldığımız derslerdeki pratik kazanımların yeterli olduğunu düşünüyorum” maddesinde katılımcıların 4’ü “kesinlikle katılıyorum”, 22’si “katılıyorum” olarak işaretleme yapmıştır. Katılımcıların engelli bir öğrenciyle çalışma durumuna ilişkin veriler Tablo 1.9’da gösterilmiştir:

Tablo 1.9: Okul deneyimi içeren dersler kapsamında girdiğim sınıflarda (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz.)

Engelli Öğrenciyle Çalışma Fırsatım Olmadı	64
Dikkat Eksikliği ve Hiper Aktivite Bozukluğu Olan Öğrenciyle Çalışma Fırsatım Oldu	10
Psikososyal/Ruhsal Engelli Öğrenciyle Çalışma Fırsatım Oldu	1
Özel Öğrenme Güçlüğü Olan Öğrenciyle Çalışma Fırsatım Oldu	10

Tablo 1.9'a göre okul deneyimi içeren dersler kapsamında girdikleri sınıflarda katılımcılardan 64'ü engelli öğrenci ile çalışmamıştır. Katılımcıların ders sorumlusunun engellilik konusunda gelişimine ilişkin görüşlerini içeren veriler Tablo 1.10'da gösterilmiştir:

Tablo 1.10: Okul deneyimi içeren derslerinde ders sorumlusu;

Engellilik konusunda gelişime olumlu katkı sağladı	44
Engellilik konusunda yetersizdi	32
Ders sorumlusu engellilik konusuna ilgisizdi	24

Tablo 1.10'da da görülebileceği gibi okul deneyimi içeren derslerde ders sorumlusunun engellilik konusunda gelişimine olumlu katkı sağladığını belirten katılımcı sayısı 44, engellilik konusunda yetersiz olduğunu belirten katılımcı sayısı 32 ve engellilik konusuna ilgisiz olduğunu belirten katılımcı sayısı 24'tür. Katılımcıların derslerde engelliliğin değerlendirilmesinde bir kriter olarak alınıp alınmadığına ilişkin görüşleri Tablo 1.11'de gösterilmiştir:

Tablo 1.11: Okul deneyimi içeren derslerin değerlendirmesinde engelli öğrencilere yönelik çalışmalar değerlendirme kriterleri arasında yer alıyordu. (Ders notu için yapılan değerlendirmeyi düşününüz)

Evet	Hayır
27	73

Tablo 1.11'e göre okul deneyimi içeren derslerin değerlendirmesinde katılımcıların 73'ü değerlendirme kriterleri arasında "engelli öğrenciler" konusunun olmadığını belirtmiştir.

Katılımcıların engelli ve engelli olmayan öğrenciler arasındaki akran ilişkilerini düzenleme konusundaki görüşlerini içeren veriler Tablo 1.12’de gösterilmiştir:

Tablo 1.12: Mesleğime başladığımda, sınıftaki engelli ve engelli olmayan öğrenciler arasındaki akran ilişkilerini güçlendirmek konusunda ...

Akran ilişkileri benim için önemlidir ancak neler yapabileceğimi bilmiyorum.	41
Öğrenciler arasındaki akran ilişkilerini güçlendirmekle ilgili yapabileceklerim hakkında bilgim var.	55
Öğrencilerin akran ilişkilerini kendiliklerinden güçlendirebileceklerini düşünüyorum	4

Tablo 1.12’de bulunan mesleğine başladığında engelli ve engelli olmayan öğrenciler arasındaki akran ilişkilerini güçlendirmek konusunu ele alan maddede; öğrencilerin akran ilişkilerini nasıl güçlendireceği konusunda bilgisi olan katılımcı sayısı 55, bu konuyu önemseyemediğini ancak neler yapabileceğini bilmediğini belirten katılımcı sayısı 41 ve akran ilişkilerinin kendiliğinden gelişeceğini belirten katılımcı sayısı 4’tür.

Katılımcıların yüz yüze derslerde engellilere ilişkin teknolojiler konusunda bilgi düzeylerini ifade ettikleri veriler Tablo 1.13’te gösterilmiştir:

Tablo 1.13: Yüz yüze dersler sırasında (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz.)

Engelli Öğrencilerin Kullandığı Teknolojiler/Teknolojik Uyarlamalar Hakkında Bilgi Yok.	57
Görme Engellilerin Kullandığı Teknolojiler/Teknolojik Uyarlamalar Hakkında Bilgi Var.	46
İşitme Engellilerin Kullandığı Teknolojiler/Teknolojik Uyarlamalar Hakkında Bilgi Var	35
Zihinsel Engelliler İçin Kullanılabilecek Materyal ve Teknolojiler Hakkında Bilgi Var	30
Dikkat Eksikliği ve Hiper Aktivite Bozukluğu Olanlar İçin Kullanılabilecek Materyal ve Teknolojiler Hakkında Bilgi Var	35
Özel Öğrenme Güçlüğü Olanlar İçin Kullanılabilecek Materyal ve Teknolojiler Hakkında Bilgi Var	45

Tablo 1.13'e göre katılımcıların 57'si yüz yüze dersler sırasında engelliler için kullanılabilir materyaller ve teknolojiler hakkında bilgisi olmadığını belirtirken 46'sı görme engelliler, 35'si işitme engelliler, 30'u zihinsel engelliler, 35'i dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olanlar, 45'i özel öğrenme güçlüğü olanlar, 29'u bedensel engelliler ve 17'si otizm spektrum bozukluğu olanlar için kullanılabilir materyaller ve teknolojiler hakkında bilgisi olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların uzaktan eğitim süresinde engelli teknolojilerine ilişkin bilgi düzeylerini gösteren veriler Tablo 1.14'te gösterilmiştir:

Tablo 1.14: Uzaktan eğitim sürecinde çevrimiçi canlı dersler sırasında veya diğer platformlarda (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz.)

Engelli öğrencilerin kullandığı teknolojiler/teknolojik uyarlamalar hakkında bilgim yok	59
Görme engellilerin kullandığı teknolojiler/teknolojik uyarlamalar hakkında bilgim var	31
İşitme engellilerin kullandığı teknolojiler/teknolojik uyarlamalar hakkında bilgim var	25
Bedensel engellilerin kullandığı teknolojiler/teknolojik uyarlamalar hakkında bilgim var	17
Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olanların kullandığı teknolojiler/teknolojik uyarlamalar hakkında bilgim var	20
Zihinsel engellilerin kullandığı teknolojiler/teknolojik uyarlamalar hakkında bilgim var	19
Otizm spektrum bozukluğu olanların kullandığı teknolojiler/teknolojik uyarlamalar hakkında bilgim var	12
Özel öğrenme güçlüğü olanların kullandığı teknolojiler/teknolojik uyarlamalar hakkında bilgim var	23

Tablo 1.14'e göre katılımcıların 59'u uzaktan eğitim sürecinde çevrimiçi canlı dersler sırasında veya diğer platformlarda engellilerin kullandığı teknolojiler/teknolojik uyarlamalar hakkında bilgisi olmadığını belirtirken 31'i görme engellilerin, 25'i işitme engellilerin, 19'u zihinsel engellilerin, 20'si dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olanların, 23'ü özel öğrenme güçlüğü olanların, 17'si bedensel engellilerin ve 12'si otizm spektrum bozukluğu olanların kullandığı teknolojiler/teknolojik uyarlamalar hakkında bilgisi olduğunu belirtmiştir.

Katılımcıların yüz yüze derslerde materyalleri engelli öğrencilere uyarlama konusundaki yetkinlikleri hakkında görüşlerini içeren veriler Tablo 1.15'te gösterilmiştir:

Engelli öğrenciler için nasıl uyarlama yapacağıma dair yetkinliğe sahip değilim.	41
Görme engelli öğrenciler için nasıl uyarlayacağıma dair yetkinliğe sahibim.	48
İşitme engelli öğrenciler için nasıl uyarlayacağıma dair yetkinliğe sahibim.	34
Zihinsel engelli öğrenciler için nasıl uyarlayacağıma dair yetkinliğe sahibim.	21
Bedensel engelli öğrenciler için nasıl uyarlayacağıma dair yetkinliğe sahibim.	23
Otizm spektrum bozukluğu olan öğrenciler için nasıl uyarlayacağıma dair yetkinliğe sahibim.	12

Tablo 1.15: Yüz yüze derslerde tüm sınıf için kullandığım materyalleri (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz.)

Engelli öğrenciler için nasıl uyarlama yapacağıma dair yetkinliğe sahip değilim.	41
Görme engelli öğrenciler için nasıl uyarlayacağıma dair yetkinliğe sahibim.	48
İşitme engelli öğrenciler için nasıl uyarlayacağıma dair yetkinliğe sahibim.	34
Zihinsel engelli öğrenciler için nasıl uyarlayacağıma dair yetkinliğe sahibim.	21
Bedensel engelli öğrenciler için nasıl uyarlayacağıma dair yetkinliğe sahibim.	23

Tablo 1.15’te gösterildiği şekliyle “Yüz yüze eğitim sırasında tüm sınıf için kullandığım materyalleri engelli öğrenciler için nasıl uyarlama yapacağıma dair yetkinliğim yok” şeklinde belirten katılımcıların sayısı 41; nasıl uyarlayabileceğine dair yetkinliği olduğunu belirtenlerin sayısı ise görme engelliler için 48, işitme engelliler için 34, zihinsel engelliler için 21, bedensel engelliler için 23, otizm spektrum bozukluğu olanlar için 12, özel öğrenme güçlüğü olanlar için 21, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olanlar için 27’dir. Uzaktan eğitim süresinde derslerdeki materyalleri engelli öğrencilere uyarlama konusunda katılımcıların görüşleri Tablo 1.16’da gösterilmiştir:

Tablo 1.16: Uzaktan eğitim sürecinde çevrimiçi canlı derslerde veya diğer platformlarda tüm sınıf için paylaştığım içerikleri (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz.)

Engelli öğrenciler için nasıl uyarlama yapacağıma dair yetkinliğe sahip değilim.	60
Görme engelli öğrenciler için nasıl uyarlayacağıma dair yetkinliğe sahibim.	27
İşitme engelli öğrenciler için nasıl uyarlayacağıma dair yetkinliğe sahibim.	20
Zihinsel engelli öğrenciler için nasıl uyarlayacağıma dair yetkinliğe sahibim.	17
Bedensel engelli öğrenciler için nasıl uyarlayacağıma dair yetkinliğe sahibim.	14
Otizm spektrum bozukluğu olan öğrenciler için nasıl uyarlayacağıma dair yetkinliğe sahibim.	10
Özel öğrenme güçlüğü olan öğrenciler için nasıl uyarlayacağıma dair yetkinliğe sahibim.	21

“Uzaktan eğitim sürecinde çevrimiçi canlı derslerde veya diğer platformlarda tüm sınıf için paylaştığım içerikleri engelli öğrenciler için nasıl uyarlama yapacağıma dair yetkinliğe sahip değilim” şeklinde belirten katılımcıların sayısı 60; nasıl uyarlayabileceğine dair yetkinliği olduğunu belirtenlerin sayısı ise görme engelliler için 27, işitme engelliler için 20, zihinsel engelliler için 17, bedensel engelliler için 14, otizm spektrum bozukluğu olanlar için 10, özel öğrenme güçlüğü olanlar için 21, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olanlar için 22’dir. Katılımcıların uzaktan eğitim süresinde engelli öğrencilerin karşılımlarına çıkabilecek akademik koşullara ilişkin görüşleri Tablo 1.17’de gösterilmiştir:

Tablo 1.17: Uzaktan eğitim sürecine geçilmesi durumunda engelli öğrencilerin karşılımlarına çıkabilecek, yüz yüze eğitime göre daha fazla akademik zorlanmaya yol açan koşullar hakkında ... (Birden fazla işaretleyebilirsiniz.)

Hiç Bilgim Yok.	51
Görme Engelli Öğrenciler Açısından Bilgim Var.	37
İşitme Engelli Öğrenciler Açısından Bilgim Var	32
Özel Öğrenme Güçlüğü Olan Öğrenciler Açısından Bilgim Var	24

Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Olan Öğrenciler Açısından Bilgim Var	25
---	----

Uzaktan eğitime geçilmesi durumunda engelli öğrencilerin karşısına çıkabilecek, yüz yüze eğitime göre daha fazla zorlanmaya yol açabilecek akademik koşullar hakkında bilgi sahibi olmaya dair maddede katılımcıların 51’i “hiç bilgin yok” seçeneğini işaretlemiştir. 37’si görme engelli, 32’si işitme engelli, 24’ü özel öğrenme güçlüğü olan, 25’i dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan, 12’si psikososyal/ruhsal engelli, 7’si zihinsel engelli, 15’i bedensel engelli, 16’sı otizm spektrum bozukluğu olan öğrenciler açısından bilgisi olduğunu ifade etmiş; 1 katılımcı ise teorik bilgi sahibi olmadığını ancak öğrencinin engeline göre karşılaşılabileceği zorlukları tahmin edebileceğini ifade etmiştir. Katılımcıların uzaktan eğitimde engellilerin sosyal zorlanma konusunda karşısına çıkabilecek koşullara ilişkin görüşleri Tablo 1.18’de gösterilmiştir:

Tablo 1.18: Uzaktan eğitim sürecine geçilmesi durumunda engelli öğrencilerin karşısına çıkabilecek, yüz yüze eğitime göre daha fazla sosyal yönden zorlanmaya yol açan koşullar hakkında ... (Birden fazla işaretleyebilirsiniz.)

Hiç Bilgin Yok.	57
Görme Engelli Öğrenciler Açısından Bilgim Var.	30
İşitme Engelli Öğrenciler Açısından Bilgim Var	28
Özel Öğrenme Güçlüğü Olan Öğrenciler Açısından Bilgim Var	25
Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Olan Öğrenciler Açısından Bilgim Var	25

Uzaktan eğitime geçilmesi durumunda engelli öğrencilerin karşısına çıkabilecek, yüz yüze eğitime göre daha fazla sosyal zorlanmaya yol açabilecek koşullar hakkında bilgi sahibi olmaya dair maddede katılımcıların 57’si “hiç bilgin yok” seçeneğini işaretlemiştir. 30’i görme engelli, 28’i işitme engelli, 25’i özel öğrenme güçlüğü olan, 25’i dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan, 13’ü psikososyal/ruhsal engelli, 16’sı zihinsel engelli, 33’ü bedensel engelli, 16’sı otizm spektrum bozukluğu olan öğrenciler açısından bilgisi olduğunu ifade etmiş; yine 1 katılımcı teorik bilgi sahibi olmadığını ancak öğrencinin engeline göre

karşılaşabileceği zorlukları tahmin edebileceğini ifade etmiştir. Tablo 1.19’da katılımcıların engelli öğrencinin bulunduğu sınıflarda müfredatla ilişkin görüşleri verilmiştir:

Tablo 1.19: Ders işleyişi açısından, sınıfta engelli öğrenci bulunması durumunda müfredatın yetişme durumu

Müfredatın Yetişemeyeceği Şekilde Bir Yavaşlama Olmayacağını Düşünüyorum.	56
İşitme Engelli Öğrenci İse Yavaşlayacağını Düşünüyorum.	23
Zihinsel Engelli Öğrenci İse Yavaşlayacağını Düşünüyorum.	28
Dikkat Eksikliği ve Hiper Aktivite Bozukluğu Olan Öğrenci İse Yavaşlayacağını Düşünüyorum	7
Psikososyal/Ruhsal Engelli Öğrenciyse Yavaşlayacağını Düşünüyorum	24
Özel Öğrenme Güçlüğü Olan Öğrenci İse Yavaşlayacağını Düşünüyorum	27
Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Öğrenci İse Yavaşlayacağını Düşünüyorum	24
Görme Engelli Öğrenci İse Yavaşlayacağını Düşünüyorum.	20

Katılımcıların 56’sı mesleğe başladığında ders işleyişi açısından, sınıfta engelli öğrenci bulunması durumunda müfredatın yetişemeyeceği şekilde bir yavaşlama olmayacağını düşündüğünü belirtmiştir. 44 katılımcıdan 23’- işitme engelli,28’i zihinsel engelli 7’si dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan, 24’ü psikososyal/ruhsal engelli, 27’si özel öğrenme güçlüğü olan,24’- otizm spektrum bozukluğu olan, 20’si görme engelli 14’ü ise bedensel engelli öğrenciler açısından müfredatın yetişmesini engelleyecek bir yavaşlama olacağına ilişkin işaretleme yapmıştır. Katılımcıların çalıştıkları okulda engelli öğrencilerin kayıt olmaya geldiklerinde idarecilerin tutumuyla baş etme durumlarına ilişkin görüşleri Tablo 1.20’de verilmiştir:

Tablo 1.20: Çalışacağım okulda, okul idaresinin okula kaydolmaya gelen engelli öğrencilere karşı olası olumsuz tutumları ile baş etmek konusunda yetkin hissediyorum.

Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Toplam
3	26	53	18	100

“Çalışacağım okulda, okul idaresinin okula kaydolmaya gelen engelli öğrencilere karşı olası olumsuz tutumları ile baş etmek konusunda yetkin hissediyorum” maddesinde katılımcıların 18’i “kesinlikle katılıyorum, 53’ü “katılıyorum”, 26’sı “katılmıyorum”, 3’ü “kesinlikle katılmıyorum” seçeneğini işaretlemiştir. Katılımcıların diğer velilerin olumsuz tutumlarını değiştirmeye yönelik görüşleri Tablo 1.21’de verilmiştir:

Tablo 1.21: Çalışacağım okulda diğer velilerin, sınıftaki engelli öğrencilere yönelik olası olumsuz tutumlarını değiştirmeye dair kendimi yetkin hissediyorum.

Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
2	14	66	18

“Çalışacağım okulda diğer velilerin, sınıftaki engelli öğrencilere yönelik olası olumsuz tutumlarını değiştirmeye dair kendimi yetkin hissediyorum” maddesinde katılımcıların 18’i “kesinlikle katılıyorum”, 66’sı “katılıyorum”, 14’ü “katılmıyorum”, 2’si “kesinlikle katılmıyorum” seçeneğini işaretlemiştir. Katılımcıların diğer öğretmenlerin engelli öğrencilere ilişkin olumsuz tutumlarının kendilerini olumsuz etkileme durumuna ilişkin görüşleri Tablo 1.22’de gösterilmiştir:

Tablo 1.22: Çalışacağım okulda diğer öğretmenlerin engelli öğrencilere yönelik olası olumsuz tutumlarının beni olumsuz etkileyeceğini düşünüyorum.

Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
25	39	25	11

Tablo 1.22’ye göre “Çalışacağım okulda diğer öğretmenlerin engelli öğrencilere yönelik olası olumsuz tutumlarının beni olumsuz etkileyeceğini düşünüyorum” maddesinde katılımcıların 11’i “kesinlikle katılıyorum”, 25’i “katılıyorum”, 39’u “katılmıyorum”, 25’i “kesinlikle katılmıyorum” seçeneğini işaretlemiştir. Katılımcıların okul idaresinin engelli öğrencilere uyarılama yapma konusundaki görüşleri Tablo 1.23’te gösterilmiştir:

Tablo 1.23: Çalışacağım okuldaki okul idaresinin, engelli öğrenci için gereken uyarlamalar noktasında destek olacağını düşünüyorum.

Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1	14	70	15

“Çalışacağım okuldaki okul idaresinin, engelli öğrenci için gereken uyarlamalar noktasında destek olacağını düşünüyorum” maddesinde katılımcıların 15’i “kesinlikle katılıyorum”, 70’i “katılıyorum”, 14’ü “katılmıyorum”, 1’i “kesinlikle katılmıyorum” seçeneğini işaretlemiştir. Katılımcıların okul psikolojik danışmanı ile ilgili görüşleri Tablo 1.24’te gösterilmiştir:

Tablo 1.24: Engelli öğrenciyle ilgili süreçlerde okul psikolojik danışmanından (Rehber öğretmen) ... (birden fazla işaretleyebilirsiniz).

Destek Eğitim Hazırlama Sürecinde Destek Olabileceğini Düşünüyorum	68
Öğr. Arasındaki Akran İlişkileri Konusunda Destek Olabileceğini Düşünüyorum	72
Velilerle İlişkiler Konusunda Destek Olabileceğini Düşünüyorum	68
Öğr. Oryantasyon Sürecinde Destek Olabileceğini Düşünüyorum	62
Diğer Öğretmenlerle İlişkilerim Konusunda Destek Olabileceğini Düşünüyorum	47
İdareyle İlişkilerim Konusunda Destek Olabileceğini Düşünüyorum	44
Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı Hazırlama Sürecinde Destek Olabileceğini Düşünüyorum	65
Hangi Konularda Destek Alabileceğimi Bilmiyorum	13
Destek Alabileceğimi Düşünmüyorum	11

Engelli öğrenciyle ilgili süreçlerde okul psikolojik danışmanından destek alabileceğini düşünmeyenlerin sayısı 11, hangi konularda destek alabileceğini bilmeyenlerin sayısı 13; 68’i destek eğitim hazırlama sürecinde, 65’i bireyselleştirilmiş eğitim planı hazırlama sürecinde, 72’si öğrenciler arasındaki akran ilişkileri konusunda, 68’i velilerle ilişkiler konusunda, 62’si öğrencinin oryantasyon sürecinde, 47’i diğer öğretmenlerle ilişkileri ve 44’ü idare ile ilişkileri konularında destek alabileceğini düşündüğünü belirtmiştir. Katılımcıların yakın çevresinde ilişki halinde olduğu engelli birey olup olmadığına ilişkin veriler Tablo 1.25’te gösterilmiştir:

Tablo 1.25: Yakın çevremde ilişkide olduğum (aile, arkadaşlar, komşular, öğretmenler, vb.) insanlar arasında ... (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz.);

Görme engelli kişi/ler var	11
Otizm spektrum bozukluğu olan kişi/ler var	13
Hiç engelli kişi yok. Dikkat eksikliği ve hiper aktivite bozukluğu olan var	16
Süreçen Hastalığı olan kişi/ler var	14
Bedensel engelli kişi/er var	17
Zihinsel engelli kişi/ler var	18
Psikososyal/ruhsal engelli kişi/ler var	12

Tablo 1.25'te de görüldüğü üzere, katılımcıların 46'sı yakın çevresinde ilişkide olduğu (aile, arkadaşlar, komşular, öğretmenler vb.) insanlar arasında hiç engelli kişi olmadığını belirtmiştir. Katılımcıların engellilere yönelik çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşlarıyla ilgili deneyimleri Tablo 1.26'da gösterilmiştir:

Tablo 1.26: Engelliliğe yönelik çalışmalar yürüten ... (Birden fazla işaretleyebilirsiniz.)

Bir sivil toplum örgütünde Deneyimim yok	84
Bir sivil toplum örgütünde "topluma hizmet uygulamaları veya sosyal sorunlar" gibi bir derste ders dışında gönüllü olarak çalışmalara katıldım	4
Bir sivil toplum örgütünde "topluma hizmet uygulamaları veya sosyal sorunlar" gibi bir ders kapsamında çalışmalara katıldım	16
Bir sivil toplum örgütünde aktif bir üyeyim	4

Sivil toplum çalışmalarına ilişkin maddede katılımcıların 84'ü engelliliğe yönelik çalışmalar yürüten bir sivil toplum örgütünde deneyimi olmadığını belirtmiştir. "Topluma Hizmet Uygulamaları veya Sosyal Sorunlar" gibi bir ders kapsamında gönüllü çalışmalara

katılan kişi sayısı 16, ders dışında gönüllü çalışmalara katılanların sayısı 4 ve bir sivil toplum örgütünde aktif üye olanların sayısı 4'tür. Katılımcıların engelliliğin tanımına ilişkin görüşleri Tablo 1.27'de gösterilmiştir:

Tablo 1.27: Engellilik ...

Çevrenin bireyin ihtiyaçlarına uygun olmayışından kaynaklanan bir olgudur	75
Bireyin bedensel veya zihinsel olarak yetersiz oluşundan kaynaklanan bir olgudur	25

Engelliliğin tanımına ilişkin maddede katılımcıların 75'i "Çevrenin, bireyin ihtiyaçlarına uygun olmayışından kaynaklanan bir olgudur" ifadesini işaretlerken, 25'i "Bireyin bedensel veya zihinsel olarak yetersiz oluşundan kaynaklanan bir olgudur" ifadesini işaretlemiştir. Katılımcıların sosyal medya platformlarında engellilerle karşılaşma deneyimlerine ilişkin veriler Tablo 1.28'de gösterilmiştir:

Tablo 1.28: Sosyal medya platformlarında (Facebook, Twitter, Instagram, Youtube...) engelli kullanıcılarla karşılaşmak; ...

Engellilerin haklarına ulaşma konusunda yaşadıkları sorunlara yönelik farkındalığımı arttırdı	28
Engellilerin bağımsız bir yaşamı olduğuna dair farkındalığımı geliştirdi	25
Sosyal medyada engelli bir kullanıcı ile karşılaşmadım	30
Engellilerin yaşamlarında gönüllülük çalışmalarının önemini fark etmemi sağladı	14
Engellilerin yoksul insanlar olduğuna dair düşüncelerimi arttırdı	2
Engellilerin yaşamlarını yardım alarak idame ettirdiğine yönelik düşüncelerimi arttırdı	1

Sosyal medya platformlarında (Facebook, Twitter, Instagram, Youtube...) engelli kullanıcılarla karşılaşmanın etkisine ilişkin maddede katılımcıların 30'u engelli bir

kullanıcıyla karşılaşmadığını; 28'i engellilerin haklarına ulaşma konusunda yaşadıkları sorunlara yönelik farkındalığını arttırdığını, 25'i engellilerin bağımsız bir yaşamı olduğuna dair farkındalığını geliştirdiğini, 14'ü engellilerin yaşamında gönüllülük çalışmalarının önemini fark ettiğini, 2'si engellilerin yoksul insanlar olduğuna dair düşüncelerini arttırdığını ve 1'i engellilerin yaşamlarını yardım olarak idame ettirdiğine yönelik düşüncelerini arttırdığını ifade etmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırma sonuçları değerlendirildiğinde eğitim fakültesi son sınıf öğrencilerinin kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim gören engelli öğrencilerle çalışmaya dair hazırbulunuşlukları konusunda lisans öğreniminde aldıkları dersleri teorik ve pratik bağlamda, öğrencilikleri sırasında engelli bireylerle sivil toplum çalışmaları, yakın çevre veya sosyal medya platformlarındaki temasları ile öğretmen olarak işe başladıkları dönemde ders içi veya dışı okul pratiklerinde akademik ve sosyal açıdan nasıl gördükleri başlıkları öne çıkmıştır. Buna göre derslerdeki teorik ve pratik kazanımlar değerlendirildiğinde, engellilikle ilgili kazanımların yetersiz olduğu göze çarpmaktadır. Öyle ki engelliliğe dair teorik kazanımların olduğu derslerin işaretlendiği maddeye gelen yanıtlarda; bu konuyu derinlemesine ele alması beklenen “Özel Eğitim ve Kaynaştırma” dersi katılımcıların yalnızca %15'i tarafından işaretlenmiştir.

Katılımcıların %33'ü ise hiçbir dersi bu anlamda işaretlememiştir. Derslerdeki pratik kazanımları yeterli görenlerin oranı da (%26) oldukça yetersizdir. Engellilik konusunda hiçbir seçmeli ders almayanların oranı da %86'dır. Seçmeli derslerle ilgili mevcut durum; bu konuda okullarda ders açılmadığı ya da ders açılan okulların yetersiz olduğu, teorik veya pratik derslerinde engellilik konusunda elde edilen kazanımların sınırlılığı nedeniyle konunun farklı yönlerine ilişkin ders alma ihtiyacını ortaya çıkaramadığı soru işaretlerini doğurmaktadır. Engelli öğrencilere yönelik teknolojik uyarlamalar, materyal hazırlama veya mevcut bir içeriği uyarlama maddelerinin sonuçları da derslerdeki teorik ve pratik kazanımlara ilişkin değerlendirmeleri doğrular nitelikte görülmektedir. Covid19 pandemisi devam ederken staj gören katılımcıların büyük çoğunluğunun (%76'sı tamamen uzaktan, %23'ü kimi zaman uzaktan kimi zaman yüz yüze) uzaktan eğitim yoluyla staj gördüğünü işaretlemesine rağmen uzaktan eğitimde yüz yüze eğitime göre engelli öğrenciler açısından daha fazla zorlanmaya yol açabilecek akademik ve sosyal koşullarla ilgili öngörü düzeyini ölçen maddelerin yanıtları, öğrencilerin bu konularda kendilerini yeterli görmediklerini göstermektedir. Bu

noktada öğrencilerin staj gördükleri okullarda engelli öğrencilerle çalışma imkanı bulamama ve bu okulda birlikte çalıştıkları öğretmenlerin katkı sunamaması, mevcut durumu destekler nitelikte görülmektedir. Staj deneyimi içeren derslerin değerlendirmesinde, engellilik konusunun kriter olmayışı da engellilik konusunda gelişim motivasyonunu etkileyebilecek bir faktör olarak görülmektedir.

Veriler gözden geçirildiğinde öğrencilerin çalışacakları okulda derslerine girdikleri sınıftaki engelli öğrencilere ilişkin diğer velilerin, öğretmenlerin veya idarenin olumsuz tutumları karşısında baş etme veya savunuculuk yapma, engelli ve engelli olmayan öğrenciler arasındaki akran ilişkilerini destekleme konularında kaynak ve motivasyona sahip olabildikleri ancak bu noktada desteğe ihtiyaç duydukları düşünülmektedir.

Katılımcıların hangi konularda okul psikolojik danışmanından destek alabileceğini anlamayı amaçlayan maddeye gelen yanıtlar Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği kapsamında değerlendirildiğinde, okul psikolojik danışmanlarının yalnızca bilgi toplama ve yayma hizmeti kapsamında rol alabildiği bireyselleştirilmiş eğitim planı hazırlama ve destek eğitim hazırlama konularına yoğunlaştığı görülmektedir (RG:14.08.2020-31213). Okul psikolojik danışmanlarından destek alamayacağını düşünen veya nasıl destek alabileceğini bilmeyenlerin varlığı hem rehberlik hizmetlerinin kapsamı ve okul psikolojik danışmanının rolünün doğru anlaşılması için gerekli çalışmaların yapılması hem de söz konusu alanlarda bir destek mekanizmasının geliştirilip yaygınlaştırılması ihtiyacını göstermektedir.

Sınıfta engelli bir öğrenci olması halinde müfredatın yetiştirilmesini engelleyecek kadar bir yavaşlama olacağını düşünenlerin oranı %44 olup bu oran engelli öğrencilerle çalışmaya dair hazırbulunuşluğundaki ihtiyaç noktaları ve engellilerin eğitim almasına hak temelli bakış alanlarına ilişkin eksiklikleri gündeme getirmektedir.

Katılımcıların yakın çevresinde engelli kişilerin bulunmasının kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim sisteminde engelli öğrencilerle çalışmaya dair hazırbulunuşluğa katkısına ilişkin anlamlı bir sonuca ulaşılammıştır ancak katılımcıların %84'ünün engellilikle alakalı hiçbir sivil toplum çalışması içinde bulunmaması anlamlı gözükmemektedir. Sosyal gruplar arası temasın önyargıları azaltacağı noktasından hareketle (Allport, 1954; Akt. Kömürler ve Sakallı Uğurlu, 2017) engelli olmayan kişilerin engelli kişilerle sivil toplum çalışmaları içinde bir arada olmasının, öğretmen adaylarının engelli öğrencilerle çalışmaya dair hazırbulunuşluklarını olumlu yönde destekleyeceği düşünülmektedir. Bunun yanı sıra engelliliğin tanımına ilişkin maddede; engelliliğin bireysel ve engelli kişilerin kendi kendine çözmesi gereken değil, çevresel koşullarla ilgili bir konu

oluşunun öne çıkması ile sosyal medya platformlarında karşılaşılan engelli kişilerle temasın hak temellilik yönünde bir öğrenmeye alan açabilmesi birbirini destekler nitelikte değerlendirilmektedir. Katılımcıların sosyal medya platformlarındaki deneyimlerine ilişkin engellilik ve engelli hakları yönünde farkındalık kazandığını belirtmesi; engelliliğin çevresel koşulların bireysel ihtiyaçları kapsamamasıyla ilgili olduğu görüşünde oldukları ile örtüşmektedir.

ÖNERİLER

Araştırma; daha fazla katılımcı, daha dengeli bir bölüm dağılımı, coğrafi dağılım ve cinsiyet dağılımı gözetilerek ve farklı eğitim-öğretim dönemleri ile karşılaştırmaya olanak tanıyacak şekilde yinelenmelidir. Kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim gören engelli öğrencilerle çalışmaya dair hazırbulunuşluğu ölçen psikolojik danışma ve rehberlik programı öğrencilerine yönelik benzer bağlamda bir araştırma kurgulanmalıdır.

Eğitim Fakültesi lisans programlarındaki ders içeriklerine “engellilik” konusu dahil edilmeli, teorik bilgi ve deneyim için alan açılmalıdır. Öğrencilerin ilgi alanlarına ve ihtiyaç doğrultusunda engelliliğe ilişkin seçmeli derslerin sayısı arttırılmalıdır. Ders içerikleri engelli öğrenciler ve sosyal hayat ile sivil toplum çalışmalarında engelli kişilerle sosyal teması sağlayacak şekilde zenginleştirilmelidir.

KAYNAKÇA

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (Ekim 2022). Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni. 02.01.2023 tarihinde https://www.aile.gov.tr/media/123941/bulten_ekim.pdf adresinden erişilmiştir.

Dünya Sağlık Örgütü. (2011). Dünya Engellilik Raporu Yönetici Özeti. 02.01.2023 tarihinde <https://www.engellilerkonfederasyonu.org.tr/wp-content/uploads/2020/04/D%C3%BCnya-Engellilik-Raporu-2011.pdf> adresinden erişilmiştir.

Küçükkömürler, S. ve Sakallı Uğurlu, N. (2017). Gruplar Arası İlişkileri Düzenlemede Sosyal Temas Kuramları: Gruplar Arası, Yayılmacı ve Hayali Temas. Nesne Psikoloji Dergisi. 9(5), 1-31.